

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI

RESPUBLIKA
TA'LIM MARKAZI

UMUMIY O'RTA TA'LIMNING MILLIY O'QUV DASTURI

TARIX

IJTIMOY VA GUMANITAR FANLAR

TUSHUNTIRISH XATI

O'zbekiston davlat mustaqilligini qo'lga kiritgandan keyin ta'lim davlat siyosatining ustuvor sohasiga aylanib, ushbu sohada tub islohotlar amalga oshirila boshlandi. O'zbekiston tarixini o'rganish bu boradagi markaziy sohani egallaydi. Bugun biz tarixiy bir davrda – xalqimiz o'z oldiga ezgu va ulug' maqsadlar qo'yib, tinch-osoyishta hayot kechirayotgan, avvalambor o'z kuch va imkoniyatlariga tayanib, demokratik davlat va fuqarolik jamiyati qurish yo'lida ulkan natijalarni qo'lga kiritayotgan bir zamonda yashamoqdamiz.

O'z avlod-ajdodi kimligini, nasl-nasabi, o'zi tug'ilib, voyaga yetgan Vatani tarixini bilishga intilish va jamiyatda bo'layotgan jarayonlarga qiziqish, unga daxldorlik tuyg'usi har bir sog'lom fikrli insonga xos fazilatdir. Shuning uchun ham o'zlikni anglash, avvalo, tarixni bilishdan boshlanadi. Tarixiy xotirasi bor inson–irodali inson, haqqoniy tarixni bilmasdan turib esa, kelajakni yaratib bo'lmaydi.

Tarix fanini o'qitishning asosiy maqsadi:

tarixiy ong va tarixiy tafakkurni shakllantirish, dunyo xalqlari hamda ko'p millatli xalqimizning tarixi va bugungi kuniga, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat hissini tarbiyalash;

davlatchiligimiz tarixi jahon sivilizatsiyasining ajralmas qismi ekanligini anglatish;

tayanch va tarix faniga oid umumiy va kuchaytirilgan kompetensiyalarni shakllantirish;

mantiqiy fikrlay olish qobiliyati, aqliy rivojlanishi, o'z-o'zini anglash salohiyatini tarkib toptirish, ularda milliy umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish hamda zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malakalarni egallashi, ulardan kundalik faoliyatlarida foydalanishga o'rgatish;

tarixga oid ko'nikmalarni shakllantirish bilan ularning amaliy faoliyatlarini bog'lagan holda tarixga oid bilimlarini shu bilan birgalikda salohiyatini rivojlantirishdan iborat.

Tarix fanini o'qitishning vazifalari:

ajdodlarimizning ma'naviy merosi va jasoratlaridan ibrat olishga, ularga munosib voris bo'lishga o'rgatish;

o'tmishimiz va jahon xalqlari tarixi, madaniyatiga bo'lgan qiziqishni oshirish;

tarixiy hodisalarni tahlil qilish;

fan sohasida erishilayotgan yutuqlar, ularning amaliyotdagi tatbiqi orqali o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashlarini rivojlantirish;

o'quvchilarni tarixiy voqealarni idrok etishga yo'naltirish orqali ularning o'zligini anglash, shaxs sifatida kamol topishiga yordam beradigan tushunchalar, milliy, umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashdan iborat.

Dasturning yana bir jihatidan shundan iboratki, bunda o'quvchilarning bilim, ko'nikmalarini amaliyotda qo'llashga e'tibor qaratilgan.

O'qituvchi tarix darsini tashkil etishda o'qitish usulining turli (ma'ruza, og'zaki bayon qilish, amaliy topshiriq, ko'rgazmalilik va hokazo) shakllaridan foydalanishi mumkin. Shuningdek, darsni tashkil qilishda dars berishning turli noan'anaviy usullaridan (bahs-munozara, bayon, boshqotirmalar) hamda o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan ularni faollashtiruvchi va jadallashtirishga asoslangan interfaol metodlar, o'quv jarayonini samarali tashkil etish va boshqarishga asoslangan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Shu bilan bir qatorda tezlik bilan rivojlanayotgan axborot kommunikatsion texnologiyalar sohasidan o'qituvchi tomonidan dars jarayonida ijodiy foydalanishi dars samaradorligini oshishiga va o'quvchilarning nafaqat fanga nisbatan balki axborot texnologiyalariga ham qiziqishi ortib boradi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 5-11-sinflarida O'zbekiston va Jahon tarixining qadimgi zamonlaridan hozirgi kungacha bo'lgan davri o'rganishni taqozo etadi. Tarixiy hodisalar va voqealarni o'rganishga qo'yilgan talablar (V-XI sinflar) o'quvchilarning yoshi, bilim saviyasi, ruhiy xususiyatlari, jismoniy rivojlanishi darajalariga mos bo'lishi lozim.

5-sinf Tarixdan hikoyalar (68 soat) – tarix haqida umumiy tushunchalarni o'z ichiga oladi;

6-sinf Qadimgi dunyo tarixi (68 soat) – o'quv fani asosiy predmet sifatida o'rganiladi. Bunda eng qadimgi tuzum, unda bo'lgan voqealar, Qadimgi Sharqda ilk davlatlar paydo bo'lganidan milodning V asr ikkinchi yarmigacha bo'lgan davrdagi O'zbekiston va jahon tarixi o'rganiladi;

7-sinf O'zbekiston tarixi (68 soat) – mamlakatimiz tarixining milodiy IV asrdan XIII asrgacha bo'lgan davrini qamrab oladi;

7-sinf Jahon tarixi (34 soat) – dunyo xalqlari tarixining V-XIII asrlarda bo'lgan voqealarini o'z ichiga oladi;

8-sinf O'zbekiston tarixi (68 soat) – mamlakatimiz tarixining milodiy XIII asrdan XVI asrgacha bo'lgan davrini qamrab oladi;

8-sinf Jahon tarixi (34 soat) - XIII asrdan XVI asrgacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi;

9-sinf O'zbekiston tarixi (68 soat) - tariximizning XVI asrdan XIX asr o'rtalarigacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi;

9-sinf Jahon tarixi (34 soat)da - XVI asrdan XIX asrning 70-yillarigacha bo'lgan davrni;

10-sinf O'zbekiston tarixi (34 soat) XIX asrning ikkinchi yarmidan – XX asrning 90-yillarigacha (1991-yilgacha) bo'lgan davrdagi tarixini o'z ichiga oladi;

10-sinf Jahon tarixi (34 soat) da - XIX asrning ikkinchi yarmidan – XX asrning 90-yillarigacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi;

11-sinf O'zbekiston tarixi (34 soat) – 1991-yildan hozirgi kungacha bo'lgan davrda amalga oshirilgan siyosiy islohotlar, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy hayotni o'z ichiga qamrab oladi;

11-sinf Jahon tarixi (34 soat) – 1991-yildan bugungi kungacha

dunyo mamlakatlari tarixiy taraqqiyoti va global voqeliklarni o'rganadi.

Dastur mavzularini o'rganish uchun ajratilgan soatlar miqdori o'qituvchi ixtiyoriga ko'ra, maktab metod birlashmasi va viloyat (shahar, tuman) xalq ta'limi boshqarmasi bilan kelishilgan holda qayta ko'rib chiqilishi mumkin.

Shuningdek, o'quvchilarning Davlat ta'lim standartini o'zlashtirish yuzasidan o'tkazilgan monitoring natijalariga ko'ra o'quvchilar bilimida aniqlangan bo'shliqlarni to'ldirish maqsadida mavzularga ajratilgan soat hajmini 15% gacha o'zgartirish va metodik kengash yig'ilishida tasdiqlanishi maqsadga muvofiq.

Tarix fani chuqur o'qitiladigan ixtisoslashtirilgan ta'limda mazkur dasturda berilgan mavzular qo'shimcha manbalardan foydalangan holda kengaytirib o'qitiladi. Ixtisoslashtirilgan ta'limga ajratilgan soat va mavzular (*) belgisi bilan belgilanadi.

Tarix fanlari chuqurlashtirib o'qitiladigan o'quvchilar tarixiy hodisalarning mazmunini bilishdan tashqari, tarixiy voqealarni bir-biri bilan taqqoslay olishlari, mustaqil fikr yuritib, ularga baho berishlari, voqealar mohiyatini tushuntira olishlari, yozma ifodalay olishlari zarur. Birlamchi voqealardan ikkinchi darajalisini farqlay olishlari, ularni ijtimoiy tahlil qilib, xulosalar chiqara olishlari zarur.

10-SINF
O‘ZBEKISTON TARIXI
(34 soat)

Kirish.

Mustamlaka va sovet davri tarixining murakkabligi va uni o‘rganishning o‘ziga xos xususiyatlari. Vatan jonajon yurt va qadrdon zamin, eng muqaddas bebaho boylikdir.

Rossiya imperiyasi bosqini arafasida Buxoro amirligi, Qo‘qon va Xiva xonliklaridagi ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy ahvol.

XIX asrning o‘rtalarida xonliklardagi siyosiy ahvol: o‘zaro nizolar, urushlar, tarqoqlik. Xonliklarda feodal munosabatlarning hukmronligi. XIX asrning 50-yillarida xonliklarning iqtisodiy holati. Dehqon va hunarmandlarning ahvoli va turmush tarzi. Diniy muttassiblik. Xonliklarda ilm-fan va ta’limning ahvoli. Xonliklarning harbiy qo‘shinlari. O‘rta Osiyoda Rossiya-Angliya raqobati.

Rossiya imperiyasining O‘rta Osiyoga yurishi va Turkiston general-gubernatorligining tashkil topishi.

Rossiya imperiyasining O‘rta Osiyoga qiziqish bildirishining siyosiy va iqtisodiy sabablari. Xonliklarni bosib olishga siyosiy va ilmiy jihatdan tayyorgarlik ko‘rish. Istilochilik yurishning bosqichlari. Qo‘qon xonligining shimoliy hududlarini bosib olinishi. Toshkentning zabt etilishi. 1865-yil 6-avgustdagi “Turkiston viloyatini boshqarish to‘g‘risidagi muvaqqat nizom”. Erjar jangi. Xo‘jand, O‘ratepa, Jizzax shaharlarini egallanishi. Sirdaryo viloyatining tuzilishi. Turkiston general-gubernatorligi va Turkiston harbiy okrugining tuzilishi.

Buxoro amirligi va Xiva xonligining Rossiya imperiyasi vassaliga aylanishi.

Kaufmanning Samarqandga yurishi: Cho‘ponota va Zirabuloq tepaliklaridagi janglar. Bosqinchilarga qarshi xalq harakatlari. Buxoro amirligining Rossiya vassaliga aylantirilishi. Podsho Rossiyasi hukumati tomonidan Zarafshon okrugining tuzilishi. 1873-yildagi shartnoma.

Xiva xonligiga qarshi Kaufman boshchiligida harbiy yurishlarning boshlanishi. 1873-yil 12-avgustda imzolangan Gandimiyon shartnomasi.

1875-yilgi qo‘zg‘olon. Andijonga uyushtirilgan hujum. Namanganning bosib olinishi. 1876-yil 18-fevralda Qo‘qon xonligining tugatilganligi to‘g‘risidagi farmon va Farg‘ona viloyatining tashkil qilinishi. Turkmanlarning bo‘ysundirilishi. Mag‘lubiyat sabablari va oqibatlari.

Turkiston o‘lkasida siyosiy-ma’muriy boshqaruvi tizimi (1867–1917-yillar).

Turkiston o‘lkasida mustamlaka boshqaruvining o‘rnatilishi. 1865-yil 6-avgustdagi Aleksandr II “Turkiston viloyatini idora qilish to‘g‘risidagi Muvaqqat Nizom”. Turkiston general-gubernatorligining ma’muriy hududiy bo‘linishi. 1867-yilgi “Nizom” loyihasi.

Boshqaruvning mustamlakachilik tartiblari va xususiyatlari. 1886-yil 12-iyulda imperator Aleksandr III tomonidan yangi “Turkiston o‘lkasini idora qilish to‘g‘risi”dagi Nizomning tasdiqlanishi. Sudlov tizimidagi o‘zgarishlar va harbiy politsiya tartibotining o‘rnatilishi. Turkiston rayon muhofaza bo‘limi faoliyati.

Turkistonda Rossiya imperiyasiga qarshi milliy-ozodlik harakatlari.

Mustamlakachilik jabr-zulmining kuchayishi. Turkistonda milliy ozodlik harakatlarining sabablari. Toshkentda “Vabo isyoni”. Qo‘zg‘olonning boshlanish sabablari. “Vabo isyoni”, “Toshotar voqeasi”. Qo‘zg‘olon bostirilgandan keyingi chora-tadbirlar. 1892-yil 18-iyundan “Harbiy holatda deb e‘lon qilingan joylar haqida qoida”ning kuchga kirishi.

Andijon qo‘zg‘olonning boshlanish sabablari. Qo‘zg‘olonchilarning xatolari. Qo‘zg‘olonning bostirilishi.

Birinchi jahon urushining boshlanishi va uning Turkistonga ta’siri.

Birinchi jahon urushining Turkistonga ta’siri. 1914-yil Turkistonda “Favqulotda muhofaza holati”. Rossiya imperatorining “Front orqasidagi xizmatlar uchun Turkiston, Sibir va Kavkazdan 19 yoshdan 43 yoshgacha bo‘lgan erkaklar safarbarligi”ni e‘lon qilishi. Turkistonda 1916-yilgi qo‘zg‘olonlarning boshlanishi sabablari. Qo‘zg‘olonning Turkiston bo‘ylab tarqalishi. Jizzax qo‘zg‘oloni.

Turkistonda 1916-yilgi qo‘zg‘olonning boshlanishi.

Turkistonda 1916-yilgi voqealarning oqibatlari va ahamiyati.

XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asrning boshlarida Buxoro amirligi.

Chor Rossiyasi bosqinidan keyin Buxoro amirligi davlat boshqaruvi va ma’muriy-hududiy bo‘linishidagi o‘zgarishlar. Buxoro amirligida “Rossiya imperatorining siyosiy agentligi”ning o‘rnatilishi. Soliq va majburiyatlar. Baljuvonda, Ko‘lob bekligida, Kalifda dehqonlar qo‘zg‘oloni. Kapitalistik munosabatlarning kirib kelishi. Hunarmandchilik. Savdo-sotiq munosabatlari. Rossiya, Afg‘oniston, Hindiston, Eron bilan savdo-sotiq. Madaniyat va ta’lim tizimi.

XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asrning boshlarida Xiva xonligi.

Xiva xonligida Rossiya imperiyasi protektorati o‘rnatilganidan so‘ng davlat boshqaruvi va ma’muriy-hududiy bo‘linishidagi o‘zgarishlar. Yer egaligi. Soliq va majburiyatlar. Sanoatning rivojlanishi. Dastlabki paxta tozalash zavodlari. Xonlikning Rossiya imperiyasi bilan savdo aloqalari. Hunarmandchilik va ichki savdo. Kasanachilikning rivojlanishi.

XIX asr ikkinchi yarmi – XX asr boshlarida qoraqalpoqlar turmush tarzi.

XIX asr ikkinchi yarmi – XX asr boshlarida qoraqalpoqlar madaniyati.

Ilm-fan namoyandalari. Maktab va madrasalar faoliyati. Xalq og‘zaki ijodi. “Qirq qiz” dostoni.

Turkistonda jadidchilik harakati.

Turkistonda jadidchilik oqimi paydo bo‘lishining shart-sharoitlari. Jadidchilik harakatining Turkistonga yoyilishi. Jadidlarning g‘oyalari va mafkurasi. Jadid maktablarining ochilishi.

Jadidchilik harakati namoyandalari va ularning faoliyati.

Turkiston jadidlar harakatining milliy xususiyatlari. Turkiston jadidlari chor yakka hukmronligiga qarshi turishi. Jadidlar yoshlarni chet elda o‘qitish tarafdorlari.

Jadidlar faoliyatining Turkiston aholisi hayotiga ta’siri. Rossiyadagi siyosiy jarayonlar ta’sirida jadidlar harakatining faollashuvi.

Turkistonda ilm-fan va madaniyat.

1886-yilgi “Nizom”da “Turkiston o‘lkasining yer tuzilishi”. Nizomga asosan o‘lkada yirik yer egaligining tugatilishi. Qishloq xo‘jaligidagi o‘zgarishlar. Paxta xom-ashyosiga bo‘lgan ehtiyoj. Rus kapitalining O‘rta Osiyoga kirib kelishining

mahalliy hunarmandchilik va kasanachilikka ta'siri. Yollanma ishchilarning ahvoli. Ichki savdo. Rossiyaning O'rta Osiyoda ko'chirish siyosati. O'rta Osiyoda temir yo'llar qurilishining iqtisodiy va harbiy ahamiyati.

Turkistonda mahalliy ilm-fan va adabiyotning rivojlanishi. Rus olimlarining Turkiston o'lkasidagi faoliyati. Ta'lim muassasalari. Matbuot va jurnalistika. Me'morchilik. Tasviriy san'at. Turkistonda teatr.

Turkiston o'lkasi 1917-yil fevral-oktyabr oralig'ida.

Rossiyadagi Fevral inqilobi va uning Turkiston o'lkasiga ta'siri. Rossiya Muvaqqat hukumatining Turkiston komiteti faoliyati. Butunturkiston musulmonlari qurultoylari hamda "Sho'roi Islomiya" va "Sho'roi Ulamo" tashkilotlari, jadidlar bilan ulamolar o'rtasidagi ixtiloflar.

Rossiyadagi oktabr to'ntarishining Turkiston o'lkasiga ta'siri. Toshkentda sovet hokimiyatining o'rnatilishi hamda Turkiston o'lkasi Xalq Komissarlari Sovetining tashkil qilinishi. Bolsheviklar va so'l eserlarning Turkiston jadidlariga qarshi kurashi.

Yosh buxoroliklar faoliyati va Buxoro amirligining tugatilishi.

Buxoro amirligidagi ahvol va Yosh buxoroliklar faoliyati. Kolesovning Buxoroga bosqini va uning oqibatlari. Qizil armiyaning Buxoroga hujumi hamda amir hokimiyatining ag'darilishi. Buxoro Xalq Sovet Respublikasining tuzilishi. BXSrdagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar.

Xiva xonligining tugatilishi.

Xiva xonligidagi siyosiy vaziyat va Yosh xivaliklar faoliyati. Xonlikda vaziyatning keskinlashib borishi. Qizil armiya tomonidan Xiva xonligining tugatilishi. Xorazm Xalq Sovet Respublikasining tashkil qilinishi hamda undagi iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy o'zgarishlar.

Turkiston Muxtoriyati.

Jadidlarning muxtoriyat uchun kurashi hamda Turkiston Muxtoriyati hukumatining tashkil topishi va faoliyati. Turkiston xalqlari tomonidan muxtoriyat hukumatining qo'llab-quvvatlanishi. Bolsheviklarning Turkiston Muxtoriyatiga qarshi kurashi. Dashnoqlar va qizil gvardiyachilar tomonidan muxtoriyat hukumatining tor-mor qilinishi. Qo'qondagi ommaviy qirg'inlar. Turkiston Muxtoriyatining tarixiy ahamiyati.

Turkiston o'lkasida sovet hokimiyati boshqaruv tizimining o'rnatilishi.

Bolsheviklarning o'lkada yuritgan siyosati hamda Turkiston ASSR va Turkiston Kompartiyasining tashkil topishi. Markaz vakolatli organlarining Turkistondagi faoliyati hamda ularga qarshi milliy kommunistlar va Musulmonlar byurosining kurashi. Turkistondagi ocharchilik va uning oqibatlari. "Harbiy kommunizm"dan yangi iqtisodiy siyosatga o'tish. O'rta Osiyoda yer-suv islohotining boshlanishi. Xususiy mulkka bo'lgan munosabatning o'zgarishi, ijtimoiy mulkchilikning qaror topishi.

Turkiston ASSR, BXSР va XXSRda sovet hokimiyatiga qarshi qurolli harakatlar.

Turkistonda sovet rejimiga qarshi qurolli harakatning boshlanishi va sabablari. Harakatning mohiyati, maqsadi va ijtimoiy tarkibi. Farg'ona vodiysi va Samarqand viloyatida sovet hokimiyatiga qarshi kurashlar.

BXSР hududida qizil armiyaga qarshi kurash va xalq qo'zg'olonlarining

boshlanishi. Xorazmda Junaidxon boshchiligidagi harakat va uning o'ziga xos xususiyatlari. Sovet hokimiyatiga qarshi qurolli harakatning mag'lubiyatga uchrash sabablari va kurash saboqlari.

O'rta Osiyoda hududiy chegaralanish.

O'rta Osiyoda milliy-hududiy chegaralanishni o'tkazishga tayyorgarlik jarayoni, mahalliy kommunistlar va Markaz vakillari o'rtasida turli qarashlar to'qnashuvi. 1924-yili O'rta Osiyoda o'tkazilgan milliy-hududiy chegaralanish va uning yakunlari. O'zbekiston SSR Muvaqqat inqilobiy komiteti (Markaziy revkom) faoliyati.

O'zbekiston SSRning tashkil topishi.

O'zbekiston SSRning tuzilishi, uning hududi va aholisi. O'zbekiston SSRning SSSR tarkibiga kirishi. O'zbekiston SSR tarkibida Tojikiston ASSRning tashkil topishi. Qoraqalpoq avtonom viloyatining tuzilishi va Qoraqalpog'iston ASSRning O'zbekiston SSR tarkibiga kiritilishi.

Sovet hokimiyati amalga oshirgan islohotlarning mohiyati. Industirlashtirish siyosati va uning natijalari.

O'zbekistonda sovet hokimiyati amalga oshirgan modernizatsiyaning taqlidchilik modeli va uning mohiyati. Mamlakatni industrilashtirish siyosatiga o'tish va besh yillik rejalarining ishlab chiqilishi. O'zbekistonda zamonaviy sanoat sohalarining paydo bo'lishi va yangi korxonalari qurilishi. Jadal industrilashtirish siyosati va uning oqibatlari. Mahalliy kadrlarni tayyorlashdagi murakkabliklar va Markazdan yevropalik aholining ko'chirib keltirilishi. Mahalliyashtirish yoki o'zbeklashtirish siyosati va uning natijalari.

O'zbekiston qishloq xo'jaligining ahvoli va uni isloh qilish yo'llari. Yer-suv islohoti va uning bosqichlari. Qishloq xo'jaligini kollektivlashtirish sari yo'l tutilishi. Kollektivlashtirishning majburiy sur'atda amalga oshirilishi hamda kolxoz va sovxozlarning tashkil qilinishi. O'zbekistonda quloqlashtirish siyosati hamda uning oqibatlari. O'zbek qishlog'i fojiasi.

O'zbekistonda sovet hokimiyati yuritgan madaniy siyosat.

Sovet hokimiyatining ta'lim va fan sohasidagi islohotlari. Xalq maorifi va savodsizlikka qarshi kurash. Alifboning o'zgartirilishi. Oliy ta'lim va zamonaviy fanning shakllanishi, mahalliy kadrlar tayyorlash sohasidagi o'zgarishlar. Yangi turdagi o'zbek adabiyoti va milliy san'atining taraqqiyoti. Xotin-qizlarni ozodlikka chiqarish va ijtimoiy mehnatga jalb qilish muammolari. "Hujum" harakati va uning mohiyati. O'zbek ayollarining yangi jamiyatdagi o'rni va mavqeyi. Fayzullo Xo'jayev va Akmal Ikromov faoliyati.

Sovet hokimiyatining O'zbekistondagi qatag'onlik siyosati: uning mohiyati va oqibatlari.

SSSRda yagona mafkuraning hukmronligiga asoslangan totalitar tuzumning qaror topishi va uning mohiyati. Stalin shaxsiga sig'inish. O'zbekistonda dastlabki qatag'onlarning boshlanishi. Huquq va maorif tizimida qatag'onning avj oldirilishi. 1937–1938-yillardagi "katta terror" hamda O'zbekistonda davlat arboblari, ziyolilar, ulamolar va harbiylarning qatag'on qilinishi. "Shahidlar xotirasi" yodgorlik majmuasi hamda "Qatag'on qurbonlari xotirasi" muzeyi.

O'zbekiston ikkinchi jahon urushi yillarida.

Ikkinchi jahon urushida o'zbekistonliklarning ishtiroki. O'zbekiston moddiy va

ma'naviy kuchlarining urushga safarbar etilishi. Frontga yaqin hududlardan sanoat korxonalari va aholining O'zbekistonga evakuatsiya qilinishi va urush yillarida ularning faoliyati. Urush yillari O'zbekiston sanoat tizimida yuz bergan o'zgarishlar. Qishloq xo'jaligidagi ahvol. Aholi turmushi va qiyinchiliklar.

O'zbekiston iqtisodiyotini urush sharoitida ishlash uchun qayta qurish. O'zbekistonga evakuatsiya qilingan sanoat korxonalarini ishga tushirish. Yangi elektr stansiyalari va boshqa energiya manbalarini qurish. Front uchun mahsulot ishlab chiqarishni ko'paytirish. O'zbekistonliklarning Sibir va Ural mudofaa zavodlariga ishga jalb qilinishi. Qishloq xo'jaligining rivojlanishi, yangi ekin turlarining o'zlashtirilishi. Aholining ko'rsatgan mehnat jasoratlari.

O'zbekistonliklarning frontdagi jasorati va qahramonliklari.

O'zbek diviziyalarining tashkil qilinishi. Antigritler koalitsiyaning tuzilishi. O'zbekistonlik jangchilarning frontda ko'rsatgan jasoratlari. Germaniyaning tor-mor qilinishi. Militaristik Yaponiyaga qarshi kurashda o'zbekistonliklar ishtiroki. Ikkinchi jahon urushi tarixiga munosabat muammolari. Toshkentda "G'alaba bog'i"ning bunyod etilishi.

O'zbekiston fani va madaniyati – g'alaba uchun xizmatda.

O'zbekiston fani, adabiyoti va san'ati namoyandalari fashizmga qarshi kurashda. O'zbekiston SSR Fanlar akademiyasining tashkil topishi va faoliyati. O'zbek san'ati vakillarining frontdagi jangchilarga xizmat ko'rsatishi. Shoir va yozuvchilarning jasoratga chorlovchi asarlari. O'zbekistonning Rossiya, Belorussiya va Ukraina intellektual elitesini saqlab qolishdagi roli. O'zbek xalqining bag'rikenglik va baynalmilallik xislatlari. Usmon Yusupovning urush yillaridagi faoliyati.

O'zbekiston xalq xo'jaligining urushdan keyingi yillardagi rivojlanishi.

Respublikada paxta monokulturasining kuchayishi. Ijtimoiy sohadagi qiyinchiliklar, xalqning turmush tarzi.

1980-1990-yillarda O'zbekiston.

Mamlakat siyosiy hayotidagi o'zgarishlar. O'zbekistondagi siyosiy jarayonlar va O'zbekiston Kompartiyasining siyosati. Xalqning moddiy ahvolidagi ijobiy siljishlar. Respublika qishloq xo'jaligining rivojlanishi, qo'riq va bo'z yerlarni o'zlashtirishning boshlanishi.

Paxta yakkahokimligi va ijtimoiy muammolarning kuchayib borishi. "Paxta ishi" va uning respublikadagi ijtimoiy holatga ta'siri. Sh. Rashidov faoliyati.

SSSR va O'zbekiston SSR siyosiy-qtisodiy rivojlanishdagi muammolar. Sanoat ishlab chiqarishining zamondan ortda qolishi. "Qayta qurish" siyosatining inqirozi.

O'zbekiston ijtimoiy-siyosiy faollik va mustaqillik sari intilishning kuchayishi.

O'zbekistonda ijtimoiy-siyosiy inqirozning keskinlashuvi. Turli millatlar o'rtasida etnik mojarolarning kelib chiqishi. O'zbek tiliga davlat tili maqomining berilishi. O'zbekiston bilan Markaz o'rtasidagi munosabatlarning keskinlashuvi. O'zbekiston SSRda prezidentlik institutining tashkil etilishi. Mustaqillik Deklaratsiyasi va uning ahamiyati. O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining e'lon qilinishi.

Takrorlash.

Yakuniy nazorat ishi.

10-SINF
JAHON TARIXI
(34 soat)

Kirish.

I bob. XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA JAHON
MAMLAKATLARI: INDUSTRIAL SIVILIZATSIYANING QAROR TOPISHI
(9 soat)

Industrial sivilizatsiyaning qaror topishi.

XIX asrning 70-yilarida Yevropa va Shimoliy Amerikada texnik taraqqiyot va industrial sivilizatsiyaning yangi bosqichi. Iqtisodiyotda yangi tendensiyalarning paydo bo'lishi. Imperializm, millat, milliy davlat va mustamlakachilik muammolari. Kishilarning moddiy va madaniy olamida yuz bergan o'zgarishlar.

“Yanada Buyuk Britaniya” uchun: yangi iqtisodiy va mafkuraviy tizimning paydo bo'lishi.

“Pax Britanica” davrining yakunlanishi. Iqtisodiy inqiroz va uning oqibatlari. Ishchilar harakati. Parlamant islohotlari. Mustamlakachilik urushlari. Angliya xalqaro nufuzining pasayishi. R. Kipling va “Yanada Buyuk Britaniya” g'oyasi.

Fransiya va Germaniya: Yevropada yetakchilik uchun kurash.

Fransiya-Prussiya urushi. Parij kommunasi. Fransiyada Uchinchi respublikaning o'rnatilishi. “Ajoyib davr”ning yakunlanishi, XX asr boshlarida Fransiyada kapitalizm rivojlanishi.

Germaniya imperiyasi: “Quyosh ostidan joy” uchun kurash. Jadal iqtisodiy rivojlanish. Imperator Vilgelm II va “Yangi kurs”dan “jahon siyosati” sari.

Sharqiy Yevropa va Rossiya: jamiyatni isloh qilish muammolari.

Sharqiy Yevropa mamlakatlarida siyosiy tizim va iqtisodiy rivojlanish muammolari. Germaniya va Rossiya ta'siri: rivojlanishning ikki xil modeli.

Rossiyada amalga oshirilgan islohotlar va ularning natijalari. Demokratik va inqilobiy harakatlar. Tashqi siyosat. Rossiya madaniyati.

Ikki xil Amerika: Shimoliy va Janubiy Amerikada taraqqiyot yo'nalishlari.

AQSHning iqtisodiy rivojlanishi, dunyoning yetakchi sanoat mamlakatiga aylanishi. “Progress erasi” yillarida Amerika. AQSHning tashqi siyosati. Madaniyat, Amerika sivilizatsiyasining shakllanishi.

Lotin Amerikasi mamlakatlarida ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy rivojlanishning asosiy yo'nalishlari. Meksika inqilobi. Lotin Amerikasi xalqlari madaniyati.

Yaponiya, Xitoy va Hindiston: islohotlarning osiyocha yo'li.

Yaponiyada Meydzining burjuacha islohotlari. Kapitalizmning rivojlanishi. Siyosiy partiyalar va 1889-yilgi konstitutsiya. Tashqi siyosat. Yaponiya madaniyati.

Xitoyda “o'z o'zini kuchaytirish” siyosati. Sinxay inqilobi. Tashqi siyosat.

Xitoy madaniyati.

Hindistonda milliy yangilanish mafkurasining shakllanishi. Hindiston milliy kongressi va Musulmon ligasi faoliyati. XX asr boshlarida Hindiston. Madaniyat.

Islom sivilizatsiyasi mamlakatlarida an'anaviylik va islohotchilik o'rtasidagi kurash.

Islom sivilizatsiyasining holati. Turkiyada ma'rifatchilik va konstitutsiya uchun harakat. "Yangi usmoniylar". "Yosh turklar" inqilobi.

Eronning yarim mustamlakaga aylantirilishi. 1905–1911-yillardagi konstitutsion inqilob.

Islom sivilizatsiyasi mamlakatlarida iqtisodiy va madaniy rivojlanish.

Afrika mamlakatlarida mustamlakachilik va taraqqiyot muammolari.

Qullik, qul savdosi va uning oqibatlari. Berlin konferensiyasi va Afrika xalqlarining unga munosabati. Iqtisodiy zulm va mustamlakachilikka qarshi kurash. Milliy ozodlik mafkurasining shakllanishi.

Nazorat ishi.

II bob. JAHON URUHLARI ORALIG'IDA SIVILIZATSIYA RIVOJINING IKKI YO'NALISHI: LIBERAL DEMOKRATIYA VA TOTALITAR- AVTORITAR DIKTATURA

(7 soat)

Birinchi jahon urushining kelib chiqish sabablari va oqibatlari.

XX asr boshlarida jahon taraqqiyotidagi ziddiyatlarning keskinlashuvi. Birinchi jahon urushining boshlanishi, xarakteri va ishtirokchi davlatlarning maqsadlari. Urushning bosqichlari, oqibatlari va muhim ko'rsatkichlari.

Liberal-demokratik mamlakatlarida taraqqiyotning yangi muammolari.

Liberal-demokratiya evolyutsiyasi. Liberal-demokratiya davlatlari. F. Ruzveltning "Yangi siyosat"i va uning natijalari. Buyuk Britaniyada leyboristlar hukumati va rivojlanish muammolari. Fransiya hukumat almashinuvlari. Xalq fronti va fashizmga munosabat.

Totalitar va avtoritar diktatura mamlakatlari: yangi urush o'chog'ining paydo bo'lishi.

Totalitarizm – XX asr fenomeni. Bolshevizm va sovet totalitar tizimining o'ziga xos jihatlari. Italyan va nemis fashizmi, fashistlarning hokimiyatga kelishi. Yaponiya militarizmi. Totalitar davlatlarda iqtisod, siyosat va mafkura. Yangi urush sari qadamlar.

Osiyo mamlakatlarida mustaqillik va taraqqiyot muammolari.

Birinchi jahon urushidan keyin Osiyo mamlakatlaridagi siyosiy holat. Usmoniyaylar imperiyasida urushdagi mag'lubiyat oqibatlari. M. K. Otaturk: Turkiya respublikasining tashkil topishi va islohotlar. Dunyoviy davlat va islom dini muammosi.

Xitoyda ichki siyosiy vaziyatning keskinlashuvi, fuqarolar urushi. Mamlakatni birlashtirishning yakunlanishi. Yaponiya agressiyasi.

“Hindistonni boshqarish to‘g‘risida” qonun. M. Gandi siyosiy faoliyati. Hindiston Milliy kongressi. 1935-yilgi konstitutsiya.

Afrikada milliy uyg‘onish va mustaqillik g‘oyalarining paydo bo‘lishi.

Birinchi jahon urushidan keyin Afrikada mustamlakachilik. Mandat tizimi. Milliy-ozodlik harakatlari. Janubiy Afrika ittifoqi va irqchilik rejimining qaror topishi. Afrika Milliy Kongressi.

Ikkinchi jahon urushining kelib chiqish sabablari va oqibatlari.

Ikkinchi jahon urushidan oldin xalqaro munosabatlar. Germaniya-Italiya-Yaponiya tajovuzkor blokining tashkil topishi. Myunxen kelishuvi. Urushning boshlanishi, Yevropadagi harbiy harakatlar. Germaniyaning SSSRga bostirib kirishi. SSSR va G‘arb davlatlari o‘rtasidagi munosabatlar. Germaniya va Yaponiyaning tor-mor qilinishi. Urushning natijalari.

Nazorat ishi.

III bob. 1945–1991-YILLARDA YEVIROPA VA SHIMOLIY AMERIKA MAMLAKATLARI (10 soat)

G‘arbiy Yevropa va Shimoliy Amerika mamlakatlari rivojlanishining asosiy yo‘nalishlari.

Demokratik islohotlar. Yevro-Atlantik sivilizatsiya: “Umumiy farovonlik jamiyati”. 1960-yillarda radikalizmga qarshi reformizm. 1970-yillarda taraqqiyot modelining inqirozi. 1980-yillardagi neokonservativ inqilob. So‘l mafkura inqirozi. Ilmiy-texnik inqilob. Integratsiya jarayonlari. Industrial sivilizatsiyadan postindustrial sivilizatsiya sari.

SSSR va Sharqiy Yevropa mamlakatlari rivojlanishining asosiy yo‘nalishlari.

Urushdan keyingi tiklanish va rivojlanish. “Sovuq urush” va ikki qutbli tizimning shakllanishi. SSSRning Sharqiy Yevropa mamlakatlariga nisbatan siyosati. Integratsiyalashuv: iqtisodiy va harbiy bloklarning tuzilishi. Kommunistik jamiyat g‘oyasi, totalitar sotsializm va uning inqirozi.

AQSH: yangi liderning paydo bo‘lishi.

Urushdan keyingi Amerika jamiyati. D. Eyzenxauer va J. Kennedi: respublikachilar va demokratlar. Fuqarolar huquqlari uchun harakatlar, yangilanayotgan jamiyat. R. Niksondan R. Reygangacha: rivojlanish suratlari, AQSHning tashqi siyosati.

Buyuk Britaniya va Fransiya: yangi Yevropani qurish.

Buyuk Britaniyada leyboristlar boshqaruvi. 1950-yillarda barqaror iqtisodiy rivojlanish. 1960–1970-yillarda “yanada yaxshiroq kelajak” kurash. M. Tetcher davri

“tetcherizm”.

Fransiyada muvaqqat rejim. To‘rtinchi respublika davri. Yevropa integratsiyasi sari. Sh. de Gol: Beshinchi respublika. 1970–1980-yillarda sotsialistlar boshqaruvi.

Germaniya va Italiya: mag‘lubiyatdan keyingi taraqqiyot.

Germaniyada urushdan keyingi tiklanish. Partiyaviy-siyosiy tizimning shakllanishi. GFRning tashkil topishi. “Germaniya iqtisodiy mo‘jizasi”. 1980-yillardagi rivojlanish.

Italiya: urushdan keyingi tiklanish. De Gasperi hukumati, “Italiya iqtisodiy mo‘jizasi”. 1970–1980-yillarda Italiya.

G‘arbiy Yevropada iqtisodiy va siyosiy integratsiya jarayonlari.

G‘arbiy Yevropada integratsiya jarayonining bosqichlari: Ta’riflar va savdo bo‘yicha bosh kelishuvdan – Yevropa iqtisodiy ittifoqigacha. Yevropa ittifoqining tashkil topishi: yutuqlar, muammolar va istiqbollar.

Janubiy va Shimoliy Yevropa mamlakatlari: diktatura va demokratiya.

Janubiy Yevropa mamlakatlarida siyosiy rivojlanish muammolari: Ispaniyada – Franko, Portugaliyada – Salazar, Gretsiyada – “qora polkovniklar” rejimlari. Iqtisodiy taraqqiyotning murakkab yo‘li.

Sovet Ittifoqida islohotlar va inqiroz: imperiyaning tugatilishi.

Urushdan keyingi tiklanish va totalitar rejimning kuchayishi. “Iliqlik” davri va uning asosiy natijalari. Global inqiroz sari qadamlar: SSSR 1965-1985-yillarda. Ma’naviy hayot. “Qayta qurish” va uning inqirozi. SSSRning parchalanishi.

Markaziy va Sharqiy Yevropa mamlakatlari: totalitarizm va demokratiya oralig‘ida.

Urushdan keyin Markaziy va Sharqiy Yevropa davlatlarining sotsializmga jalb qilinishi. Integratsion jarayonlar. Vengriya, Chexoslovakiya va Polshada sotsialistik tizimga qarshi harakatlar. 1970–1980-yillari iqtisodiy va siyosiy rivojlanishdagi ziddiyatlar. Jahon sotsialistik tizimining qulashi. Rivojlanishdagi yangi yo‘nalishlar.

Nazorat ishi.

IV bob. UYG‘ONAYOTGAN DUNYO: 1945–1991-YILLARDA OSIYO, AFRIKA VA LOTIN AMERIKASI MAMLAKATLARI

(8 soat)

Osiyo, Afrika va Lotin Amerikasi mamlakatlari rivojlanishining asosiy yo‘nalishlari.

Ozodlik va taraqqiyot muammolari: mojaro va inqirozlar. Modernizatsiyaning murakkab yo‘li. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish modellari, sotsialistik g‘oyalar. Islom mamlakatlarida modernizatsiyaning o‘ziga xos yo‘llari. Avtoritar rejimlar: modernizatsiya tajribasi.

Yaponiya Xitoy va Janubiy Koreya: Osiyo sivilizatsiyasi qadriyatlar

va G'arb ishlab chiqarish usuli uyg'unligi.

Yaponiyaning bozor iqtisodiyotiga o'tishi. 1950–1960-yillardagi rivojlanish: yapon “iqtisodiy mo'jizasi”. Postindustrial iqtisodiy modelning shakllanishi.

Xitoyda fuqarolar urushi. Siyosiy tizimning shakllanishi. “Katta sakrash” va “Madaniy inqilob”. Den Syaopin va yangi islohotlarning boshlanishi.

Koreyaning bo'linishi. Koreya Respublikasi: iqtisodiy rivojlanish bosqichlari va siyosiy hokimiyat muammolari.

Hindiston va Pokistonda mustaqillikning murakkab yo'li.

Hindiston mustaqilligining e'lon qilinishi va mamlakatning ikkiga bo'linib ketishi. “J. Neru davri”: zamonaviy siyosiy tizimning shakllanishi. “I. Gandi davri”da Hindistonning rivojlanishi.

Pokiston davlatining tashkil topishi, Bangladeshning ajralib chiqishi. Siyosiy rejimning shakllanishi va harbiy to'ntarishlar. Iqtisodiy rivojlanish muammolari.

Turkiya, Eron va Afg'oniston: diniy qadriyatlar va zamonaviy sivilizatsiya muammolari.

Turkiyaning urushdan keyingi rivojlanishi. Siyosiy rivojlanish muammolari: harbiy to'ntarishlar. 1980-yillardagi iqtisodiy islohotlar.

Eronda shoh hokimiyatining kuchayishi. Neft sanoatini natsionalizatsiya qilish uchu kurash. “Oq inqilob” islohotlari. Shoh hokimiyatining ag'darilishi, Eron Islom Respublikasining rivojlanish muammolari.

Afg'onistonda siyosiy rivojlanish muammolari. M. Zohirshohning ag'darilishi, M. Dovud prezidentligi davri. 1978-yilgi “Savr inqilobi” va uning oqibatlari.

Suriya, Iroq va Janubi-g'arbiy Osiyo mamlakatlari.

Suriyada mustaqillikning e'lon qilinishi. Misr bilan ittifoqqa birlashish. Suriya arab Respublikasining tashkil qilinishi. Siyosiy va iqtisodiy rivojlanish muammolari.

Iroqda siyosiy rivojlanish muammolari. 1958-yilgi davlat to'ntarishi. Siyosiy mojarolar, S. Husaynning hokimiyatga kelishi. Neft sanoatining rivojlanishi. Tashqi siyosat.

Janubi-g'arbiy Osiyo mamlakatlarida siyosiy va iqtisodiy rivojlanishi muammolari. 1960–1970-yillardagi jadal rivojlanish.

Lotin Amerikasida milliy islohotchilik va taraqqiyotning boshqa yo'llari.

Urushdan keyingi yillarda Lotin Amerikasi mamlakatlari rivojiga AQSHning ta'siri. Natsional-refomizm va diktatorlik rejimlari. 1970–1980-yillarda demokratik rejimlarning taklanishi. Modernizatsiyaning islohotchilik, neokonservativ va inqilobiy yo'llari.

Afrikada mustaqillik, qashshoqlik va taraqqiyot muammolari.

Shimoliy Afrikadagi arab mamlakatlarida modernizatsiya va an'anaviylik

muammolari. Tropik va Janubiy Afrika mamlakatlarida mustaqillik uchun kurash: “Afrika yili”. Afrika davlatlarida modernizatsiya muammolari. Aparteid rejimiga qarshi kurash.

XX asrning ikkinchi yarmida ilm-fan va madaniyatning rivojlanishi.

Ilmiy-texnik inqilob va uning natijalari. Tabiiy fanlardagi kashfiyotlar va iqtisodiy nazariyalar. Qadriyatlar tizimidagi o‘zgarishlar. Ommaviy madaniyat muammolari. San’at, milliy madaniyatlar va adabiyotning rivojlanishi. Nazorat ishi.